

تورا من چشم در راهم...

شفاعت و تطورات آن از دیدگاه مفسران عامه

نویسنده:

مریم محسنیان

www.ketab.ir

انتشارات رویش بهاری

(rooyeshebahari)

سرشناسه	: محسنیان، مریم، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: تو را من چشم در راهم: شفاعت و تطورات آن از دیدگاه مفسران علمه/نویسنده مریم محسنیان
مشخصات نشر	: رویش بهاری، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۶ ص: ۱۴/۵، ۲۱/۵ س.م.
شابک	: ۳ - ۸۹ - ۴۸۷۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸.
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: شفاعت در قرآن
موضوع	: Intercession in the Qur'an
موضوع	: مفسران اهل سنت - دیدگاه درباره شفاعت
موضوع	: Commentators, Sunnite - Views on intercession (Islam)
رده‌بندی کنگره	: BP۱۰۴
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۹۲۰۴۹۱

تو را من چشم در راهم...

عنوان: تو را من چشم در راهم... - شفاعت و تطورات آن از دیدگاه مفسران عامه

نویسنده: مریم محسنیان

طراح جلد: گروه طراحی پلکان

ناشر: رویش بهاری

مدیر تولید: امیر حیدری

شابک: ۳ - ۸۹ - ۴۸۷۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸.

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شناسه: ۱۴۵۷

نوبت چاپ: اول زمستان ۱۴۰۳ ۱۷۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
فصل اول	
مباحث مقدماتی	
۱۳	۱
۱۳	کلیات
۱۷	۲
۱۷	معانی
۱۷	معنای لغوی شفاعت
۱۸	معنای اصطلاحی شفاعت
۱۹	شفاعت به معنای استغفار و طلب دعا
۲۲	واسطه شدن
۲۳	گواه گرفتن
۲۵	درخواست و طلب کردن
۲۶	شفاعت ضروری مذاهب اسلامی
۲۷	شفاعت در دنیا

- ۳۰..... شفاعت در آخرت
- ۳۴..... تقسیم بندی آیات شفاعت در قرآن
- ۳۵..... نتیجه

فصل دوم

شفاعت در عصر صحابه و تابعین

- ۳۹..... ۱
- ۳۹..... عصر صحابه
- ۴۰..... مفهوم صحابه
- ۴۱..... صحابه و تفسیر قرآن
- ۴۲..... اهمیت تفسیر صحابه
- ۴۴..... مفسران دوره صحابه
- ۴۵..... صحابه و تفاسیر آیات شفاعت
- ۴۶..... آیه اول
- ۴۷..... آیه دوم
- ۴۸..... آیه سوم
- ۵۰..... آیه چهارم
- ۵۱..... درخواست شفاعت قبل از تولد پیامبر
- ۵۱..... درخواست شفاعت صحابه
- ۵۱..... در زمان حیات پیامبر
- ۵۳..... بعد از وفات پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم)
- ۵۶..... در قیامت
- ۵۹..... ۲
- ۵۹..... تابعین
- ۵۹..... تعریف تابعین
- ۶۰..... نخستین تفسیر مدون
- ۶۱..... تابعین و شفاعت

۶۲ شفاعتخواهی کنار قبر پیامبر
۶۲ منصور دوانیقی و مالکبن انس
۶۴ ابوحنیفه
۶۵ واقدی
۶۷ نتیجه

فصل سوم

شفاعت از عصر تابعین تا ابن تیمیه

۷۱ ۱
۷۱ دسته‌بندی شفاعت در میان مفسران تا زمان ابن تیمیه
۷۱ اثبات شفاعت
۷۲ نظام الدین نیشابوری
۷۲ محمد بن جریر طبری
۷۳ سمرقندی
۷۳ نفی شفاعت
۷۴ سیوطی
۷۵ قرطبی
۷۶ مشمولان شفاعت
۷۶ کتب تفسیری
۷۶ فخر رازی
۷۷ نظام الدین نیشابوری
۷۷ میبیدی
۷۷ قرطبی
۷۸ کتب روایی
۷۸ اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)
۷۹ درود فرستندگان بر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)
۷۹ زائران قبر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)

۷۹	شفاعت تعداد نامحدودی از امت
۷۹	افراد با ایمان
۸۰	مؤمنین مخلص
۸۱	مرتکبان کبیره
۸۱	محرومین شفاعت
۸۲	زمخشری
۸۲	فخر رازی
۸۳	محمدبنجریر طبری
۸۴	بغوی
۸۴	میبدی
۸۵	ابنعطیه اندلسی
۸۶	قرطبی
۸۸	سیوطی
۹۲	شافعان
۹۲	کتب تفسیری
۹۲	فخر رازی
۹۴	بغوی
۹۴	قرطبی
۹۵	کتب روایی
۹۷	نتیجه
۹۹	۲
۹۹	معتزله و شفاعت
۱۰۰	دیدگاه معتزله
۱۰۰	بررسی و نقد دلایل معتزله
۱۰۱	دلیل اول: آیات وعید الهی
۱۰۳	نقد و بررسی دلیل اول
۱۰۴	دلیل دوم: آیات نافی شفاعت

۱۰۵.....	بررسی و نقد دلیل دوم.....
۱۰۶.....	دلیل سوم: حرمت شفاعت مومن فاسق.....
۱۰۶.....	آیه ۲۵۴ بقره.....
۱۰۸.....	بررسی و نقد.....
۱۱۲.....	آیه ۲۸ انبیاء.....
۱۱۲.....	بررسی و نقد.....
۱۱۳.....	دلیل چهارم: عدم شفاعت ظالمین.....
۱۱۵.....	بررسی و نقد دلیل چهارم.....
۱۱۸.....	دلیل پنجم: خلود.....
۱۱۹.....	بررسی و نقد دلیل پنجم.....
۱۱۹.....	نتیجه.....

فصل چهارم

شفاعت از ابن تیمیّه تا عصر حاضر

۱۲۳.....	۱.....
۱۲۳.....	مفسران و زوایای شفاعت در زمان گسترش تفکرات ابن تیمیّه.....
۱۲۳.....	ابن کثیر دمشقی.....
۱۲۷.....	ألوسی.....
۱۲۸.....	ثعالبی - حقی.....
۱۳۰.....	صاحب مراقی الفلاح.....
۱۳۱.....	بیضاوی.....
۱۳۳.....	صاحب المنار.....
۱۳۵.....	سبکی.....
۱۳۶.....	ابن همام.....
۱۳۶.....	ابنائیر.....
۱۳۸.....	محمد بن احمد سفارینی.....
۱۳۸.....	تفسیرهای باطل از مقام محمود.....

۱۴۰	نتیجه
۱۴۱	۲
۱۴۱	شفاعت در اندیشه وهابیت
۱۴۱	ابن تیمیه زیربنای اندیشه وهابیت
۱۴۵	محمد بن عبدالوهاب بنیانگذاری وهابیت
۱۴۹	دسته‌بندی شفاعت در افکار وهابیت
۱۴۹	درخواست شفاعت در زمان حیات ولی خدا
۱۵۰	نقد و بررسی
۱۵۲	درخواست شفاعت در روز قیامت
۱۵۴	درخواست شفاعت در عالم برزخ
۱۵۵	نقد و بررسی
۱۵۷	نتیجه
۱۵۹	۳
۱۵۹	دلایل وهابیت بر رد شفاعت
۱۵۹	شبهه شرک بودن شفاعت از مرده
۱۶۰	نقد و بررسی
۱۶۳	شبهه شرک بودن واسطه قرار دادن برای شفاعت
۱۶۴	نقد و بررسی
۱۶۶	شفاعت به معنای مستقل دانستن شافعی
۱۶۷	نقد و بررسی
۱۷۴	نتیجه
۱۷۵	نتیجه‌گیری
۱۷۷	منابع

پیشگفتار

این کتاب به بررسی مسئله شفاعت و تطورات آن از دیدگاه مفسران عامه می‌پردازد. شفع در لغت به معنای پیوستن و ضمیمه‌شدن چیزی و در اصطلاح به معنای خواهش‌گری و پادرمیانی برای رسیدن به منفعت یا دفع ضرر است. هدف از نگارش این کتاب پرداخت به مسئله شفاعت از صدر اسلام تا عصر حاضر از منظر مفسران عامه است تا روشن شود آیا در این سیر تاریخی و گذر زمان تغییر و تحولی در شفاعت و مسائل پیرامون آن به وجود آمده است یا نه.

شفاعت یکی از اعتقادات عموم مسلمانان است که شامل مبحث شفاعت دنیوی و اخروی می‌شود. در کتب تفاسیری اهل سنت به این نتیجه می‌رسیم که شفاعت در عالم قیامت مورد اتفاق آنان است؛ ولی محدوده‌ی آن با گذشت زمان دچار تغییر شده است در صدر اسلام این شفاعت شامل گناهکاران حتی صاحبان گناهان کبیره می‌شود و گاهی نیز باعث بالا رفتن مقام شفاعت شونده می‌شود؛ اما هر چه از صدر اسلام فاصله گرفته می‌شود محدوده‌ی شفاعت نیز کمتر می‌شود. معتزله و سپس وهابیت - که خود را اهل سنت می‌دانند - اعتقاد دارند شفاعت شامل صاحبان گناهان کبیره نمی‌شود مگر اینکه در دنیا و قبل از مرگ توبه کرده باشند و شفاعت در قیامت برای ترفیع درجه است. گروه زیادی از مفسران اهل سنت شفاعت دنیوی را قبول ندارند و آن را شرک و کفر می‌دانند و این نظریه در میان متأخرین طرفداران زیادی دارد هر چند در روایات صدر اسلام دیدگاهی مخالف این نظر وجود دارد. در این کتاب از کتب مختلف تفسیری، روایی، کلامی، تاریخی و... استفاده شده است.

جریان تکفیری خبیث امروز یک مصیبت واقعی برای اسلام به شمار می‌رود.^۱
(امام خامنه‌ای مدظله‌العالی)

مقدمه

شفاعت بهره گرفتن از رحمت گسترده و مغفرت پروردگار در پرتو وساطت اولیای الهی است. واژه شفاعت از ریشه «شَفَع» به مفهوم «جفت» آمده است که در برابر آن، واژه «وَتَرَ»، به معنی تک و تنها قرار دارد و به مفهوم پیوستن فردی که از نظر مقام و موقعیت، در درجه پایین است، به کسی که از نظر مقام و معنویت، برتر و بالاتر است و می‌تواند او را شفاعت کند، به کار رفته است. قرآن کریم به‌عنوان اصلی‌ترین مرجع اسلامی در آیات مختلفی به مسئله‌ی شفاعت پرداخته است.

مفهوم دقیق و عمیق شفاعت و شفیع از دیدگاه قرآن، بسیار فراتر از برداشت و فهم عموم مردم از این موضوع است؛ اصل اعتقاد به وجود شفاعت و پذیرش حقانیت آن است. در این زمینه، امور مهم دیگری نیز قابل بررسی است: اینکه چه شرایطی برای تحقق شفاعت لازم است؟ چه کسانی لیاقت شفاعت شدن دارند؟ شفیعان حقیقی کیانند؟ آیا شفاعت با علم و اراده و قدرت مطلق الهی منافات دارد؟ و...

گاهی انسان گناه خود را آن قدر بزرگ می‌بیند که احساس می‌کند باید کسی را به همراه خود به درگاه خداوند ببرد و از او بخواهد تا واسطه و شفیع شود تا خداوند گنااهش را ببخشد. هنگامی نیز فرامی‌رسد که انسان گناهی را انجام نداده است و زندگانی‌اش سراسر نور و معنویت است؛

^۱ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=28295>.

اما احساس می‌کند می‌تواند بیش‌ازپیش به خدای خود نزدیک شود و در حقیقت به قرب الهی برسد و اعمال و رفتار شایسته خود را کمتر از آن می‌داند که به این مرحله‌ی بالا - قرب الهی - برسد؛ از این‌رو متوسل به شافعانی می‌شود تا او را در این راه همراهی کنند و در واقع واسطه‌ی بین او و خداوند شوند تا سریع‌تر این مرحله را طی نماید.

در این رساله طی چهارفصل از صدر اسلام تا زمان معاصر سیر تحولی شفاعت مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

در فصل اول به کلیات و مفهوم‌شناسی بحث شفاعت پرداخته شده است. فصل دوم به بحث شفاعت در میان صحابه و تابعین اشاره شده است. در این زمان کتب تفسیری نیست و آنچه مربوط به شفاعت است در کتب حدیثی یافت می‌شود. فصل سوم دیدگاه مفسران متقدم بیشتر بررسی شده است این مفسران بیشتر احادیث را نقل کرده‌اند و کمتر تحلیلی از سوی آنها دیده می‌شود. در فصل چهارم نظرات مفسران متأخر و وهابیت مورد بررسی قرار گرفت.